

Det kongelige danske geografiske Selskab.

I det femte Møde gav Grosserer, Kand. polit. *C. Hage* en Del Oplysninger om Ostjaker og Samojeder, i det han tillige fremviste en Del Sager, som han havde medbragt fra sit Ophold hos disse Folk, og dernæst holdt Bibliothekar *Emil Elberling* et Foredrag om Denationaliseringer i nyere Tid.

I det sjette Møde talte Prof. *Valdemar Schmidt* om nogle af Oldtidens geografiske Fremstillinger, og dernæst gav Kapt., Folketingsmand *Jagd* en Skildring af Naturen i Vestjylland.

Om Tjuktjerne,

et Foredrag af **A. Hovgaard**, Premierløjtnant i Flaaden.

I Aaret 1579 havde den flygtede Kosakhøvding Jermak Timofejef overskredet Uralbjærgene, og han og hans Efterfølgere indtog nu i Løbet af et Aarhundrede næsten hele den Landstrækning, som kaldes Sibirien; kun i den yderste Nordøstspids af den gamle Verden holdt et lille tappert, men raat og grusomt Folk de rastløse Erobrere Stangen. Dette Folk var *Tjuktjerne*.

Før Sibiriens Indtagelse levede Tjuktjerne i Uenighed og næsten uafbrudt Krig med de øvrige nordøstlige Folkeslag paa Grund af de Røvierer, som gjensidig udøvedes; i disse Kampe havde Tjuktjerne altid med Letted overvundet deres underlegne Naboer, de fik derfor et stort Ry for Tapperhed og betragtedes som næsten uovervindelige. Dette Ry viste sig imidlertid ugrundet, da Pavluzky i Midten af forrige Aarhundrede foretog sit heldige Tog ind i deres Land. Flere betydelige Nederlag bevægede Tjuktjerne til at trække sig tilbage til deres ugjæstfri Bjærgørkener, hvorhen det var Sejrherrerne vanskeligt at følge dem, og hvor heller intet opæggede disse til en Forfølgelse, der vilde være forbunden med uendelige Farer og Besværligheder; Russerne nøjedes med at underkaste sig de nærmest liggende mindre Folkeslag, og det varede meget længe, inden det lykkedes dem at knytte en Slags Handelsforbindelse med Tjuktjerne. Endnu stedse mistroiske lige over for Russerne viste de sig i Begyndelsen kun i stort Tal og fuldstændig krigersk udrustede paa Grænsen af deres Land; først efter en fleraarig Erfaring og mange Beviser paa Russernes fredelige Sindelag bleve de lidt efter lidt tryggere, og paa Wrangels Tid, i Begyndelsen af Tyverne, kom de sorgløst med Kvinder og Børn til Markeder, der laa temmelig langt fra den russiske Grændse, for der at drive en for

begge Parter fordelagtig Handel. Denne Forandring havde ogsaa den Følge, at de ved nærmere Omgang med Russerne lærte disses mildere Sæder at kjende, og deres tidligere Raahed forsvandt for en stor Del. En endnu heldigere Indflydelse havde den Tilladelse, som den russiske Regjering 1869 gav dem til ogsaa at nomadisere paa Tundraerne vesten for Kolyma. Denne Tilladelse havde de længe eftertraktet, og Forholdet havde af den Grund i Midten af dette Aarhundrede atter været lidt spændt, saa at Russerne i Nishnij Kolymak ikke vare rigtig trygge, naar det hed sig, at der det eller det Aar vilde indfinde sig mange Tjuktjer ved Markedet i Anjuisk. Dette er dog nu fuldstændig forandret, og i de sidste Aar paavirkes de desuden ved Samkvem med Nordamerikanerne. De amerikanske Hvalfangere yndes ikke, fordi de tage Fangsten fra dem; men et Selskab i San Francisco sender hvert Aar nogle Skibe herop for at tiltuske sig Hvalrostænder o. lign., og disse Kjøbmænd betragtes af Tjuktjerne som gode Venner, da de sælge Brændevin, Tobak, Tøj o. s. v.

Tjuktjerne levede i tidligere Tider næsten udelukkende af deres store Rensdyrhjorder, med hvilke de drog omkring paa Tundraerne; men ved smitsomme Sygdomme og maaske andre Ulykker mistede mange af dem største Delen af disse uundværlige Dyr og bleve derfor nødt til, for at friste Livet, at lægge sig efter Hvalros-, Hval- og Sælhundefangst. Saaledes blev Folket delt i to Dele, *Rensdyrtjuktjer* og *Kysttjuktjer*; dog ere disse ikke fuldstændig adskilte, i det f. Ex. nogle Medlemmer af en Familie kunne bo ved Kysten og drive Fiskeri og Fangst, medens Resten af Familien passer Rensdyrhjorden i det Indre af Landet. Kyst-

tjuktjerne bebo Kysten af Ishavet fra Cap Schelagskoj til Østkap, medens Rensdyrtjuktjernes Omraade omfatter det inden for liggende Land og begrænses af Floderne Kolyma og Anadyr; dog gaa de ofte ned paa Tundraerne nærmest syd for Anadyr, ligesom de nu ogsaa af og til overskride Kolyma. Medens Kysttjuktjerne forsyne Rensdyrtjukterne med Hval- og Sælhundekjød, Remme af Hvalroshud, Spæk til Føde og Brændsel, give disse dem Rensdyrskind til Klæder, og de ere saaledes uundværlige for hinanden og leve ogsaa i stadigt Samkvem. Af Frygt for Hundene, som ere Kysttjuktjernes eneste Husdyr, tør Rensdyrene dog ikke bringes for nær til Kysten; naar Rensdyrtjuktjer under Vinteren bragte os slagtede Dyr, saa vi altid Rensdyrene, der havde tjent til Befordring, græsse paa Højderne et Par engelske Mile inde i Landet, medens Tjuktjerne selv trak Slæderne derfra ud til Skibet. Kun en eneste Gang vovede en Rensdyrtjuktj at tage to Rensdyr med ud til Skibet; men de vare saa bange, at han knap kunde styre dem. Morsomt var det ved denne Lejlighed at se vore Hunde (skotske Hyrdhundene), der ellers stadig ligge i Krig med alt levende, fredelig nærme sig Rensdyrene, der heller ikke viste den Frygt for dem som for Tjuktjernes Hunde*).

Paa det ovenomtalte egentlige Tjuktj-Territorium findes ingen russiske Embedsmænd. Tjuktjerne styres af to indfødte Høvdinger (Errim), som ere anerkjendte af Russerne. Ved de aarlige Markeder opkræve de russiske Embedsmænd en Skat af alle, som ville handle, og først efter Skattens Tilvejebringelse kan Markedet begynde; ved denne Lejlighed optræde de to omtalte Høvdinger som Mellemmænd mellem deres Folk og den russiske Embedsmand. De to Errimer ere fuldstændig ligestillede; for Øjeblikket styres den vestlige og mindre Del af Territoriet af Amravrgin, den større østlige Del af Vassili Menka, som vi flere Gange vare sammen med under „Vega's“ Overvintring ved Pitlekaj. Da Menka første Gang, i Begyndelsen af Oktober, kom om Bord, medbragte han et Brev med den russiske Regerings Segl, hvori han, den døbte Tjuktj-Høvding Vassili Menka, udnævntes til Overhoved over alle Tjuktjer paa Tjuktjer-Halvøen; han bor i Markova, tæt ved Anadyrsk, og

*) Om Sommeren er Forholdet anderledes. Tjuktjerhunde, der da faa mere og bedre Føde, ere da ikke saa glubske, og i Juni Maaned kom Tjuktjerne oftere kjørende med Rensdyr lige til Skibet. Da Menka engang i Juni besøgte os med et stort Følge paa 12 - 15 Rensdyrslæder, var der tilfældigvis i Forvejen en usædvanlig Mængde Hundeslæder ved Skibet. Disse bleve da førte over paa den ene Side af dette, medens Rensdyrslæderne gjorde Holdt i nogen Afstand paa den anden.

her indfinder sig ved Markedet i Februar Maaned den russiske Isbravnik fra Gijinsk for gjennem Menka at modtage Skatten. Menkas Indflydelse paa Tjuktjerne hviler, dels paa hans Rigdom og dels paa den utrolige Gave, han har til at imponere sit godtroende og uvidende Folk; alene den Omstændighed, at han kan et Par russiske Ord og anvender russiske Manerer, indgyder Folket stor Agtelse. Han havde saaledes lovet os at besørge nogle Breve til Jakutsk, og deriblandt var et aabent Brev til Guvernøren. Menka havde ladet os forstaa, at han haabede at blive rosede omtalt deri, og da et Par af os kom ind til Pitlekaj med Brevene, benyttede den snu Høvding Lejligheden til at spille en Komædie, der vistnok hævede ham overordentlig i Folkets Øjne. Efter at have omfavnet os og forskellige Gange gjort Korsets Tegn, bød han os ind i det inderste af det Telt, hvori han havde indlogeret sig; alle tilstedeværende trængte sig sammen om os, dog i ærbødig Afstand, og Menka henvendte nu et Par russiske Ord til os og modtog Brevene; efter at have rejst sig op, gjort Korsets Tegn og kysset Brevene, satte han sig atter ved Lampen og udfoldede det aabne Brev til Guvernøren, hvoraf han med en meget vigtig Mine begyndte at læse højt paa Tjuktjisk. Det er umuligt at beskrive Synet af den vide Kreds af Tjuktjer, der med aabne Munde i dybeste Andagt hørte paa deres store civiliserede Høvding, som rimeligvis oplæste en Lovtale over sig selv; de eneste, der ikke bleve imponerede, vare vi, som snart saa, at Menka havde vendt op og ned paa Brevet, saa at Bogstaverne stod paa Hovedet. Efter endt Oplæsning kyssede han atter Brevet, der blev lagt ind mellem to Bræddelapper, for at bevares for Snavs.

Mod de fattige Beboere af Pitlekaj viste han sig aldrig nedladende; men da der derimod under hans Ophold paa „Vega“ kom nogle rige Rensdyrtjuktjer om Bord, benyttede han sig strax af Omstændighederne til at imponere sit Folk. Efter at han havde forvissat sig om, at de fleste ombordværende Tjuktjer vare samlede om de nykomne, viste han sig for disse; med blottede Hoveder og ærbødig bukkende nærmede Rensdyrtjuktjerne sig nu til Menka, der meget naadig gik dem i Møde, tog dem om Hovedet, kyssede dem paa begge Kinder og endte med et dygtigt Smækkys paa Munden, hvorpaa han stillede sig op for at modtage de samme Kys af dem. Skjønt mere civiliserede end Kysttjuktjerne, saa dog ogsaa de op til Menka som staaende langt over dem. Men det var ikke alene sit Folk, han søgte at imponere, ogsaa os søgte han at bibringe høje Tanker om sin Magt og Værdighed; da han kom ned i Messen, en Udmærkelse som han ikke delte med nogen anden Tjuktj, fik han

strax Øje paa Hs. Majestæt Kong Oscars Billede, fremfor hvilket han stillede sig og bukkende fremmulede en lang Bøn, stadig gjørende Korsets Tegn. Da han havde endt, vendte han sig om til os med en Mine, som om han vilde sige: „Ser I, jeg kjender civiliserede Sæder.“ Han troede at det var Czaren, som han sagde, at han godt kjendte; derimod vidste han ikke noget om St. Petersburg, hans geografiske Kundskaber strakte sig kun til Irkutsk, hvor han ogsaa antog, at vi hørte hjemme.

For at høre sig selv i vore Øjne, talte han meget om, at Amravgin, der bor syd for Tschau-Bay, havde et meget mindre Territorium end han. Tallet af deres Undersaatter er vanskeligt at bestemme; vi have kun haft Lejlighed til at bedømme Kysttjuktjernes Mængde, hvilket efter Teltens Tal maa anslaaes til omtrent 2,000 Mennesker. Angivelserne af Rensdyrtjuktjernes Tal stemme kun daarligt overens, i det de variere mellem 3,000 og 10,000, dog er det første Tal vistnok det rimeligste. Naar undtages Menkas og Amravgins Overherredømme, leve Kysttjuktjerne, saa vidt vi have kunnet iagttage, uden nogen Regering, i det de nemlig ikke ere delte i mindre Stammer, der hver har sin Høvding og bebo visse Byer eller Distrikter. De ere næsten ligesaa omvandrende som Rensdyrtjuktjerne, i det de flytte fra den ene By til den anden, eftersom Fangsten er god eller øj; men ved disse Flytninger følger enhver sin egen Lyst, og der er ikke Tale om, at de, som tidligere boede sammen og arbejdede i Fælledsskab, forblive sammen; de udgjøre kun én stor Stamme og have derfor heller ingen underordnede, stedlige Øvrigheds personer. Med Rensdyrtjuktjerne forholder det sig derimod anderledes, de vandre om, delte i flere Stammer, der hver har sin Errim, som alle staa under Menka og Amravgin, der dog ikke selv bære andet Navn end Errim.

Om Tjuktjernes *Oprindelse* véd man endnu intet bestemt; Løjtnant *Nordqvist* har under vort Ophold ved Pittekaj samlet et rigt Materiale til en linguistisk Sammenligning med andre Folkeslag, men det har ikke kunnet udarbejdes om Bord. Af deres Udseende er det heller ikke muligt i Øjeblikket at drage nogen Slutning; meget tit minde deres Ansigt om en Evropæer; de fleste have mørke Øjne, der som oftest ere horisontalt stillede, og mange Ansigter ere ovale; dog træffer man ogsaa fuldstændig runde Ansigter med stærkt fremstaaende Kindben, og Næsen, der i Almindelighed er flad, har undertiden en stærk Krumning, der minder om Indianeren paa Amerikas Prairier; som Undtagelser træffer man ogsaa skraatliggende Øjne, saa der findes ikke nogen almindelig Type; det eneste, der er fælleds for alle er den mørke Teint, det sorte glatte Haar og den store

Mund. Tjuktjernes Legemsbygning kan hverken siges at være smuk eller kraftig; alle have en uforholdsmæssig stor Mave samt tynde Arme og Ben. Derimod have de alle smaa velskabte Fødder og som oftest tillige smaa Hænder.

Tjuktjernes Vinterdragt bestaar for Mændenes Vedkommende af en Underklædning, Kjortel og Benklæder, alt af Rensdyrskind med Haarene ind mod Kroppen; derover bæres et Par Benklæder af Sælhundskind (hos Rensdyrtjuktjerne af Rensdyrskind) med Haarene ud ad, samt en Pels af Rensdyrskind, der naar til lidt over Knæerne, er snøret sammen om Livet og ligeledes vender Haarene ud ad. Begge Par Benklæder naa til Anklerne og slutte tæt til Benene; Pelsene ere saa vide, at Tjuktjen har Plads til at trække Armene ind fra Ærmerne til Brystet af Pelsen, hvor de opbevare alle Smaating, ligesom man ser vore Søfolk anvende deres blaa Skjorter. Paa Fødderne bæres inderst et Par Støvler af Rensdyrskind med Hø i, og uden paa disse Sælskindsstøvler med Saaler af Hvalroshud. Paa Hovedet bæres til daglig Brug en lille tætsluttende Hue af Rensdyrskind, der bindes under Hagen og gaar helt ned i Nakken. Naar Tjuktjen gaar paa Rejser, kommer dertil endnu en Slags Brystlap af Rensdyrskind, som hænger under Hagen, dels for at beskytte denne og dels for at dække den temmelig vide Halsaabning i Pelsen, og en stor Hætte af Ulveskind, der falder ud over Skuldrene, og kun har en Aabning for Ansigtet. Dette beskyttes af en Krans af lange Ulvehaar; thi Hætten er syet saaledes, at Ulvens Hoved kommer til at sidde paa Mandens Baghoved, hvor Ulvesørerne ofte stikke i Vejret, og omkring Ansigtet kommer da det med lange Haar tæt bevoxede Parti paa Ulvens Strube og Bringe. Da Rensdyrpelsen lider meget ved Sne og Fugtighed, bære nu til Dags de fleste Tjuktjer en Overtræksskjorte af tyndt uldent Tøj, som de have tilhandlet sig hos Amerikanerne; undertiden ogsaa en almindelig Sømands-Uldskjorte. Naar Tjuktjerne have været ude i Snevejr uden et saadant Overtræk paa Pelsen, anvende de meget lang Tid paa med et Sælhunderibben at banke al Sne af Pelsen; først naar dette paa det omhyggeligste er udført, tillade de sig at gaa ind i den inderste, varme Del af Teltet, hvor de da klæde sig fuldstændig af. Om Sommeren bære de i Reglen kun den inderste Dragt, hvorover de i Regnvejr og under Arbejde til Søs have en Overtræksskjorte af Hvalrostarne; saa vel denne som det ovennævnte Tøjovertræk er forsynet med Hætte. Saa snart Snemeltingen indtræder, have de store Støvler af Sælhundskind, uden Haar, der gaa langt op over Knæene. Endnu maa bemærkes, at med Undtagelse af et Par gamle Mænd, have vi aldrig

set en Tjuktj med Skjæg; dette kommer dels af, at stærk Skjægvæxt ikke ligger i deres Natur og dels af, at de omhyggelig rage sig, da Skjæg i stærk Kulde er en meget stor Plage, i det det forvandles til en stor Isklump. Haaret bære Mændene som oftest paa en Maade, der minder om Tonsuren; Hovedet er raget eller i al Fald meget tæt klippet, kun en Krans i Panden, tæt bag om Ørene og ned i Nakken beholder en Længde af nogle faa Tommer; nogle have to saadanne Kranse, hvori Haarene da sjælden have mere end en Tommes Længde; endelig findes en lille Tot Haar i Hvirvelen.

Kvinderne bære Benklæder og Pels i ét, og dette Klædningsstykke har en temmelig stor Aabning i Halsen, saa at det kan smøges ned over hele Legemet; det er ikke snøret sammen om Livet, men falder løst ned om Kroppen. De meget vide Benklæder ere bundne under Knæet, hvor de støde sammen med Støvlerne, der saaledes ere meget længere end Mændenes. I koldt Vejr bære Kvinderne endnu en Pels, der med Haarene ind ad hænger løst uden paa den nævnte. Kvinderne bære ogsaa to Par Støvler, det yderste i Almindelighed af garvet Sælhundskind med Saaler af Hvalrosbud. Paa Hovedet have de undertiden en lignende lille Hue som Mændene, men de gaa i Reglen barhovede; deres tætte sorte Haar hænger da i to lange Fletninger ned i Nakken, medens det paa Forhovedet er sat paa fuldstændig evropæisk Maner med Skilning, undertiden endog med Forhaaret kortklippet ned over Panden. Paa Rejser bære Kvinderne en lignende Ulveskindshætte som Mændene. Medens Mændene sjælden ere tatoverede, er dette derimod altid Tilfældet med Kvinderne. Langs ned ad Næsen løbe to blaa Striber, der under Munden fortsættes i flere lodrette Linjer; paa Kinderne findes sædvanlig to concentriske Halvcirkler, hvis Centrum ligger ved Øret, og inden i disse findes Korder, dannende forskellige Figurer. Paa Armene, ja undertiden paa Skuldre og Ryg er der malet en Masse uregelmæssige Figurer, som oftest bestaaende af en Cirkelringe, forbundne med rette Linier. For de spæde Børns Vedkommende er hele Dragten i et Stykke og ligesom en Sæk, i det der hverken er Aabning i Ærmer eller Benklæder; Børnene sidde altid paa Skuldrene af de ældre.

Ved Forfærdigelsen af deres Klæder udvise Tjuktjerne saa vel Dygtighed som Smag; det barske Vejrlag tvinger dem til at gjøre Klæderne stærke og varige, men paa samme Tid som al Syning er meget solid, pynter den tillige paa Dragterne, der som oftest ere forsynede med en Mængde smukke Broderier, med indfældede Skindstykker af forskellig Farve o. s. v. Det er især de smaa Huer og Kvindernes lange Støvleskafter, der ere

forsynede med disse Prydelser, og Broderierne have da en lignende Form som Tatoveringen. Ikke alene herved, men ogsaa i den hele Dragt vise de en ikke ringe Smag, f. Ex. ved den Maade, hvorpaa de forskellige Farver ere stillede sammen i de store Pelse; især blandt de rigere Rensdyrtjuktjer ser man mange Dragter, som ligefrem ere elegante. Menka bar saaledes hvide Rensdyrsbenklæder og hvide Ærmer i Pelsen, medens dennes Ryg og Bryst var brun med en bred, graaagtig lodret Stribe midt i; Underkanten af Pelsen var kantet med sort langhaaret Skind, og paa Fødderne havde han smukke hvide Rensdyrsko, hvis øverste Rand ligeledes var kantet med sort. Tøjovertrækkene vexle i alle Farver, undertiden temmelig skrigende, men ofte smagfuldt ensfarvede, kantede med en uligefarvet Bordt.

Det tidligere krigerske Folk, der indgød sine Naboer Skræk, er nu forandret til *det mest godmodige* Folk, man kan tænke sig. Herfra er der dog en Undtagelse: Som alle vilde ere de stærkt hengivne til spirituose Drikke, og da forsvinder undertiden Godmodigheden. Naar de vare ædru, saa vi aldrig Uenighed, end sige Slagsmaal mellem dem; men et Par Gange vare nogle temmelig medtagne efter et Slagsmaal under en Rus. I Enurmi (Serdze Kamen) blev endog en Mand stukken ihjel med Kniv, da hele Landsbyen engang havde beruset sig. Da Nordqvist og jeg i Oktober Maaned fulgte med Menka ind til en Rensdyrlejr, som laa et Par Dagsrejser inde i Landet, drak hele Stammen sig fuld i Anledning af vort Komme. De eneste, der forbleve ædru, vare de unge Kvinder, der vare udsatte for mange Angreb fra de fulde Mænds Side; men de forstode udmærket at værge sig. En ganske ung Kvinde slog saaledes med sine knyttede Hænder en Mand i begge Øjnene, saa at disses Omgivelser kort efter antog alle Rognbuens Farver, og Manden, der tumlede om ved Slaget, opgav Angrebet. Af denne Art ere de fleste Slagsmaal, og det er altid Mændene, der maa bøde for deres Hengivenhed til stærke Drikke; men jeg har aldrig set nogen Kvinde mishandlet eller bære Spor af Mishandling. Drabet i Enurmi maa vistnok betragtes som en Undtagelse, der jo kan hænde overalt. Kun en Gang have vi om Bord i „Vega“ haft Ubhageligheder i denne Retning, i det en fuld Tjuktj fra Koliutschin Øen pludselig viste sig i Messen; vi fik ham med det gode til at gaa op, men næppe var han kommen paa Dækket, førend han mindedes, at han paa Bordet havde set en Punscheflaske og nogle Glas, og strax styrtede han ned igjen, truende Hovmesteren med sin Kniv. Vi maatte nu slæbe ham op ad Trapperne, men saa snart han havde faaet Hænderne fri, greb han efter Kniven, og han blev nu over-

leveret til Mandskabet, der transporterede ham ned paa Isen, hvorefter de andre Tjuktjer førte ham bort.

Hvad Ærligheden angaar, da har Karakteren ogsaa forandret sig i Sammenligning med det tidligere Hang til Røverier. Naar man tager i Betragtning, at Tjuktjerne i 10 Maaneder have haft fuldstændig fri Adgang til „Vega“, d. v. s. kun til øverste Dæk, hvor der næsten hele Dagen fandtes en Snes Tjuktjer, og der desuagtet kun tre eller fire Gange er blevet stjaalet, skjønt Dækket laa fuldt af løse Smaasager, saa maa man sige, at de ere et mærkværdigt ærligt Folk; thi disse Kjendsgjerninger staa i skarp Modsætning til, hvad de fleste andre rejsende have lært at kjende blandt de vilde Folk. Det ene af disse Tyverier opvakte megen Munterhed om Bord; Zoologerne havde nemlig stillet nogle Flasker, hvori nogle Krebsdyr opbevaredes, i Sprit paa Dækket, og fandt, da de nogle Timer efter vilde hente dem, Flaskerne tomme; Tjuktjerne havde drukket baade Sprit og Dyr. Et andet Tyveri angav Tjuktjerne selv, ja! en af Mandskabet vilde endogsaa have set, at de afstraffede Gjerningsmanden, der af os blev idømt 8 Dages Forvisning fra Skibet.

Deres Tiggeri kjendte derimod ingen Grænser. Saasnart en af os viste sig paa Dækket, modtoges han af et Kor: „Oinga murgin kavkav“ (Jeg har ingen Mad), „oinga murgin tobak“ o. s. v. Snart kommer en Tjuktj og fortæller, at han har bragt „maingin utut“ til „Ship“, i det han peger paa et Drivvedstykke, der maaske er en Fod lang, men som han alligevel kalder „maingin“ (meget); snart bringer en anden lidt Tang, en Fisk, Vaaben eller Redskaber, som han vil sælge for Mad. De mest forslagne berette, at nu gaar Isen snart sin Vej, eller at nu faa vi sydlig Vind med Varme, og begjære derpaa „kavkav“ som Løn for den gode Underretning. Under Mandskabets Spisetider var det næsten umuligt at komme frem til Forlugerne; med Forbenene paa det øverste Trin stode i første Række vore Hunde (Tjuktjerhundene havde ikke Adgang til Skibet) og bag dem i flere Rækker Tjuktjer, ventende paa, at en af Mandskabet skulde komme op med Levninger, eller at Kokken skulde have en Gryde skyllet; denne slikkes da først paa det omhyggeligste, ligesom alle tømte Conservdaaser, der rækkes op. Medens mange af dem tiggede uden at arbejde for, hvad de fik, vare de fleste altid villige til at hjælpe med alt Arbejde, og vi have under vor Overvintring haft megen Nytte af dem. Saaledes er det meste Brænde til Kamin og Kabys lugget og savet af dem, og flere bragte os ofte hele Slædelaster af Drivved om Bord. Slæden, som hver Dag sendtes ud for at hente Is til Smeltning, blev som oftest trukken af Tjuktjer, vi havde kun nødig at

sende en Mand med. Skulde der om Bord foretages noget Arbejde, det være sig med Isen eller ved Skibet, da vare Tjuktjerne altid ivrige til at hjælpe, og da de aldrig gjorde Arbejde uden at faa Løn, var der frivillige nok. Under vor Overvintring er der saaledes uddelt ikke mindre end 2000 Pd. Brød til Tjuktjer, foruden al anden Sort Føde. Vore ethnografiske, zoologiske og botaniske Samlinger have gjennem deres Tilskud faaet en stor Tilvæxt. Men ogsaa paa vore Fornøjelser og Bekvemmeligheder have de haft stor Indflydelse, i det der næppe forløb nogen Dag, hvor Vejret var blot nogenlunde taaleligt, uden at der har været fuldt af Hundeslæder omkring Skibet, og ingen var glædere end Tjuktjerne, naar vi benyttede en eller flere Slæder til at kjøre en Tur. Altid vare de venlige, tjenstvillige og gjæstfri, saa at man glemte deres ihærdige og ofte plagende Tiggeri. At Tjuktjerne vare saa gjæstfri mod os, er ikke forunderligt, thi paa vore Udflugter medbragte vi som oftest en velforsynet Madsæk; men deres indbyrdes Gjæstfrihed og Maaden, hvorpaa den ydes, er ganske mærkelig. Ofte have vi set en fremmed lang Vejs fra komme til et Tjuktjelt, og der modtage den mest udstrakte Gjæstfrihed, uden at et Ord mæledes fra nogen af Siderne. Saa snart Slæden holder udenfor Teltet, kommer dettes Ungdom ud, spænder Hundene fra, trækker Slæden ind og giver sig til at rense Møderne; imidlertid træder den fremmede ind i Teltet uden at sige et Ord. Tjuktjerne sagde vel „Annoa, annoa“ til os som Velkomsthilsen, men indbyrdes have vi aldrig hørt dem anvende noget saadant. Saa snart Kvinderne have banket Sneen af hans Klæder, hvorunder han som oftest har røget en Pibe, gaar han ind i det Indre af Teltet, hvor det bedste, Huset formaaer, stilles for ham; undertiden kan det vel hænde, at han med Værten veksler nogle Ord om sin Rejse eller fortæller noget nyt fra fjærne Byer, men det er ikke nødvendigt for at blive godt modtaget. I det hele tale Tjuktjerne, især Mændene, ikke mere end højst nødvendigt; de kunne sidde i timevis i samme Stilling uden at bestille noget eller sige et Ord. Naar den fremmede har spist, rejser han videre uden at sige hverken Tak eller Farvel. Den eneste Betaling bestaar i, at hans Vært ved Lejlighed vil møde samme Gjæstfrihed fra hans Side.

I Almindelighed ere Tjuktjerne dovne; i Teltet maa Kvinderne udføre alt Arbejde, ja! Manden rejser sig ikke engang for at tænde sin Pibe, men Hustruen eller et af Børnene maa række ham en brændende Pind, skjønt den kun ligger i to Skridts Afstand fra ham. Gaa Mændene derimod paa Fangst eller rejse de, da ere de i højeste Grad udholdende, og de gjøre deres Arbejde med største Dygtighed; men kun den yderste Nød driver dem der-

til eller, som under vort Ophold, en stor Belønning, især hvis denne bestaar af Spirituosa. Saalænge de havde Haab om for en ringe Tjeneste, der ikke anstrængte dem for meget, at faa Mad om Bord paa „Vega“, var det meget faa, som gik paa Fangst. Henad Foraaret forandredes dette noget, men Grunden var simpelthen den, at Fangsten blev lettere, i det de ikke havde nødig at gaa hele Dagsrejser ud paa Isen for at finde en Rende, hvori de kunde udsætte deres Sælhundenet. De enkelte, som under Vinteren vovede sig langt ud fra Land, maa derimod beundres for deres Haardsfærd og Udholdenhed. Ofte vare de et Par Døgn borte i 30° Kulde, uden at have Tag over Hovedet, men de vendte da ogsaa hjem med nogle Sælhunde, hvorpaa saa baade de og deres Naboer levede højt i nogen Tid. Det bør bemærkes, at skjønt Tjuktjerne ere vante til Vejrlaget, forfryse de sig ligesaa ofte som vi; det er især deres Ansigter, det gaar ud over, og efter saadanne Ture som de nysnævnte vare de ofte haardt medtagne af Kulden. Flere af dem beholdt i maanedsviis en stærk blaa Farve over hele Ansigtet, og for enkeltes Vedkommende forsvandt denne først ved Foraarets Komme. Paa vore hyppige Udflugter havde vi rig Lejlighed til at beundre deres Udholdenhed, især i at løbe. Paa den ovenomtalte Rejse ind i Landet med Menka tjente en Rensdyrtjuktj som Fører; han løb uafbrudt foran Slæderne, og gjorde vi Holdt, løb han i Forvejen og ud til Siderne for at finde et tabt Spor, eller op paa en Højde for at orientere sig. Under de 21 Timer, som vi brugte for at naa Rensdyrtjuktjernes Lejr, og under hvilke vi tilbagelagde omtrent 60 engelske Mil, var han i næsten uafbrudt Bevægelse. Efter at vi havde opholdt os 6 Timer i Lejren, hvor han ikke sov, drog vi atter af Sted, og han maatte igjen løbe i omtrent 7 Timer i et stærkt cuperet Terrain. Under alt dette saa han slet ikke anstrængt ud, og hvad der forbavsede mig var, at han hele Tiden skraaede Tobak, og saa ofte Lejlighed gaves, røg sig en Pipe; derimod smagte han i disse to Dage ikke Spiritus, hvilken Afholdenhed Menka forklarede os var absolut nødvendig, hvis han ikke skulde blive stakaandet. Wrangel omtaler et Væddeløb mellem unge Tjuktjer, som han overværede. I deres sædvanlige tykke Pelsdragter løb de lige saa let og elegant, siger han, som vor letklædte Væddeløbere. Banen, der var udstukket rundt om et Bjærg, var omtrent 10 engelske Mil lang.

Jeg har oven for omtalt Tjuktjernes Smag i Retning af Klædedragt, men denne kan da kun roses, saa længe de holde sig til deres egne Klæder, eller i hvert Fald ikke i al for høj Grad bestræbe sig for at ligne Evro-pæere eller Amerikanere. Som de fleste vilde Folkeslag

ere de meget pyntesyge, og herved viser deres Smag sig ikke altid paa den fordelagtigste Maade. Kvinderne bære alle Perlekranse i Ørene, om Halsen og Armene og i Haarflætninger, og dette klæder dem meget godt; men undertiden anvende ogsaa Mændene de samme Prydelser, hvilket allerede støder vor Smag, og naar de, saaledes som de fulde Rensdyrtjuktjer, hvem Menka førte os til, iføre sig Kasketter og Skjorter med de mest skrigende Farver, som de have tiltusket sig paa de nordamerikanske Handelsskibe, eller Fløjelsfrakker af forskellige Farver, som de have købt af Russerne, kommer man uvilkaarlig til at tænke paa Negrenes latterlige Pyntesyge. Efter vort Komme ere svenske Kobber- og Sølvmonter blevne en meget almindelig Prydelse, der dels bæres som en Medaillon om Halsen, dels hænge i Messingtraade i Ørene. En meget indflydelsesrig Mand i Ir-Kajpij (Nordkap), med hvem vi vare meget gode Venner under vort Ophold der, var overordentlig stolt over to Urkjæder af fransk Guld, som vi havde skjænket ham, og som han anbragte i sine Øreflipper, hvorfra de hang ned over Skuldrene og Brystet. Han gik hele Tiden og skelede ned til dem, og da vi bragte ham et Spejl, kjendte hans Glæde ingen Grænser; det var ham næsten umuligt at løsrive sig fra det behagelige Syn, han havde for Øje, han skar alle mulige Ansigter og var meget forbavsset og lykkelig, da han saa, at Spejlet trolig gjengav dem alle.

Vanskelig at skjelne fra Prydelserne ere undertiden *Amuletterne*. Baade Mænd, Kvinder og Børn bære saaledes om Armene en Slags Armbaand, der kun bestaar af et Stykke Hvalrosrem; Meningen med disse, hvoraf nogle bære indtil 10 Stykker, dels paa Overarmen, dels paa Underarmen, er at befri sig fra Sygdomme; i samme Anledning bære alle mandlige Personer, fra de spæde Drengene til Oldingen, en lignende Rem, der hviler over venstre Skulder og gaar under højre Arm, naturligvis umiddelbart paa den nøgne Krop. Undertiden ser man en lignende Rem om Hovedet og om Anklerne. I en Rem om Halsen bære især smaa Børn Amuletter, der bestaa af et lille togrenet Træstykke af en Tommes Længde. Hos voxne Personer ser man undertiden Kors med slavisk Indskrift, og mange Tjuktjer ere virkelig døbte; men det er et stort Spørgsmaal, om de have nogen klar Forestilling, hvad dette vil sige. En Kvinde fra Pitlekaj fortalte mig i Vinter, at hun havde været i Jakutsk i sin Ungdom, og dér havde hun faaet det Kors, hun bar om Halsen, og var bleven hældt over med Vand. I de fleste Tilfælde foregaar Daaben, naar Tjuktjerne ved Markedstidene komme i Berøring med Russerne. Martiuschkin omtaler en saadan Daabsscene, som han 1821 var Vidne til under et Marked i Ostrovnoje, en Flække

nær ved Aniujsk, hvor Markederne nu holdes hvert Aar i Begyndelsen af April. Ved Løfte om nogle Pund Tobak havde man bevæget en ung Tjuktj til at lade sig døbe. I og uden for Kapellet var en stor Masse Tilskuere ssmlet; Ceremonien begyndte. Den nyomvendte var temmelig rolig og opførte sig meget anstændig under denne, men da han skulde stige op i det for ham hidførte Daabsbækken, en stor Træballie, og efter den russiske Kirkes Ritus dukke tre Gange ned i Vandet, rystede han paa Hovedet og fremførte en Mængde Grunde derimod, som ingen forstod. Efter at Tolken havde holdt en lang Tale til ham, hvori Tobak rimeligvis atter spillede Hovedrollen, besluttede han sig endelig til at springe i det iskolde Vand, hvilket han ogsaa meget modig gjorde; men næppe var han kommet i Karret, før han sprang ud igjen og raabte, skjælvende af Kulde over hele Legemet: „Min Tobak, kom med Tobakken!“ Man gjorde sig den største Umage for at gjøre ham begribeligt, at Ceremonien jo aldeles ikke var endt, og at han var forpligtet til ogsaa at underkaste sig Resten af den; det var at præke for døve Øren, han sprang omkring med klaprende Tænder og raabte bestandig: „Det er allerede nok, jeg vil ikke være med mere, giv mig blot min Tobak!“ Endelig lod han hele Forsamlingen i Stikken og løb til sit Telt for at varme sig oven paa det kolde Bad.

Daaben er kun en Finansoperation for Tjuktjerne, og de døbte rette sig i det Ydre kun for saa vidt efter de kristelige Skikke, som det ligger i deres Interesse; hvis Kristendommen strider mod deres Sædvaner og Skikke, maa den trække det korteste Straa. Saaledes opgave de ikke at have flere Koner, de fleste rige Tjuktjer have to. Man spørger da om, hvilke ere deres egne religiøse Forestillinger? Svaret maa des værre blive, at det véd man ikke. Alt hvad Wrangel, Maidel, Neuman og vi have kunnet udfinde, er at de tro paa Tilværelsen af saa vel gode som onde Aander; men hvorledes de forestille sig disse og deres Virksomhed, véd ingen; man har aldrig fundet noget Gudebillede hos dem. Neuman siger, at hver Gang han forsøgte at lede Samtalen hen paa denne Sag, undveg Tjuktjerne altid med det Svar, at de selv ikke vidste noget derom. Maidel fortæller, at nogle Tjuktjer engang berettede ham følgende Historie om Verdens Skabelse: En god Aand skabte to Mennesker, men disse og deres Afkom vare onde, og Aanden sendte derfor voldsomme Storme ud over Jorden; derved løsrevs Amerika, Wrangels Land og Tjuktjernes Land fra hverandre, og Øerne og Kølitschin Bugten dannedes; af Vinden bleve Meneskene førte af Sted i forskjellige Retninger og saaledes opstod de forskellige Folkeslag som Tjuktjer, Lamuter, Russer og andre. — Stor Indflydelse paa

Folket i religiøs Henseende øvede tidligere *Sjamanerne*, et Slags Præsteskab. Wrangel, paa hvis Tid deres Indflydelse endnu var stor, siger, at de udgjøre en Kaste, men ikke nogen Korporation, hver staa saa at sige for sig. Blandt Folket fødes Mennesker med en stor Indbildningskraft og svage Nerver; de voxe op under Troen paa Aander og Sjamaner, og Synet af disses overnaturlige Konvulsioner og mystiske Væsen griber Ynglingen dybt. Ogsaa han vil tilhøre dette Samfund, der staa i Forbindelse med det usædvanlige og overjordiske, men der findes ingen, der kan vise ham Vejen dertil; thi selv den ældste Sjaman er sig ikke bevidst, hvorledes han blev det. Fra sig selv, fra den ham umiddelbart omgivende storartede, mørke, alvorlige Natur, maa han udtræde Kjendskaben til det ubegribelige. Ensomhed, Vaagen, Fasten, ophidsende og narkotiske Midler skrue hans Indbildningskraft op. Han sér nu selv de Aabenbaringer og Aander, som han hørte om i sin tidlige Ungdom, og han tror fast og urokkelig derpaa. Endelig bliver han indviet til Sjaman, d. v. s. under visse Festligheder i Nattens Stilhed bliver han bekendt med de engang antagne Haandgreb, med Trylletrommen o. s. v. Denne Ceremoni gjælder kun hans ydre Menneske; hans Kjendskab til det ubegribelige forøges ikke, og hans indre aandelige Væsen forandres ikke derved; hvad han senere føler, gjør og siger, er og bliver stadig Resultatet af hans egen indre Sindsstemning, han er ingen kold Bedrager, ingen sædvanlig Gjøgler. Neuman omtaler baade mandlige og kvindelige Sjamaner, som sige, at det er gaaet mere og mere op for Folket, at deres Spaadomme ligesaa tit slaa Fejl, som de gaa i Opfyldelse. Sjamanerne ere derfor ofte udsatte for haard Behandling, og det har til alle Tider været ganske almindeligt, at de blive dygtigt gennempryggede, for at man kunde faa dem til at forandre en Udtalelse, der havde vakt Misforståelse. Ofte hjælper dette Husmiddel, men undertiden har Sjamanen Fasthed nok til at staa ved sin Mening, hvilket hæver ham højt i den almindelige Agtelse.

Ved de fleste Stammer af Rensdyrtjuktjerne findes i Følge Wrangel en eller flere Sjamaner, der blive raadspurgte ved alle vigtige Lejligheder, og hvis Udtalelser man tidligere sjælden vovede at modsætte sig. Som Bevis paa, hvor stor deres Magt var, fortæller Wrangel en uhyggelig Tildragelse, som i Aaret 1814 hændte paa Markedet i Ostrovnoje. Blandt de dér samlede Tjuktjer udbrød pludselig en smitsom Sygdom, som trods al Besværgelse, Trommen og Springen af Sjamanerne ikke vilde holde op, men stadig greb mere om sig, og bortrev mange Mennesker og Rensdyr. Der blev da holdt en almindelig Samling af Sjamaner, og i deno besluttedes

det, for at formilde de vrede Aander, at ofre Kotsjen, en af de mest ansete Høvdinge. Denne Kotsjen var saa almindelig afholdt og anset blandt Folket, at man, uagtet den ellers ubetingede Lydighed mod Sjamanerne, denne Gang forkastede deres Mening. Da imidlertid Sygdommen blev ved at rase blandt Mennesker og Dyr, og da Sjamanerne hverken ved Gaver, Trusler eller Mis-handlinger vilde afstaa fra deres Mening, erklærede endelig Kotsjen, at han nu indsaa, at det var Aandernes Villie, at han skulde ofres, og han besluttede derfor at dø for sit Folks Vel. Endnu kæmpede Kjærligheden til ham mod Opfyldelsen af Sjamanernes skrækkelige Dom; ingen vilde lægge Haand paa Offeret, førend endelig Kotsjens egen Søn, bevæget ved Faderens Formaninger og under Trusel med hans Forbandelse, hvis han vægrede sig, stødte ham Mordstaalet i Hjertet, og overgav hans Lig til Sjamanerne.

Vi have kun et Par Gange truffet paa disse unaturlige, exalterede Væsener. Strax efter at vi havde passeret Kap Schelagskoi, kom nogle Tjuktjer ud til os i Baade; men da vi netop vare komne ind i forholdvis isfrit Vand, havde vi ikke Tid til at tage dem om Bord. Imidlertid slæbte de en kort Tid med Skibet, og vi havde saaledes Lejlighed til at betragte dem lidt; da det var første Gang, vi vare sammen med Tjuktjer, var Samtalen ikke indholdsrig, og alt afgjordes med Mimik. Paa Bunden af en af Baadene laa en gammel Kvinde, som vi ved første Øjekast troede var gal. Efter at have ligget sammenkrøbet i nogen Tid, rejste hun sig pludselig halvt op og vinkede, at hun vilde hejses om Bord med et Tov; da dette blev nægtet, begyndte hun med en uhyggelig, hæs og skrigende Stemme at holde en lang Tale til os; snart slog hun, med et vildt Udtryk i de blodsprængte Øjne, omkring sig med de lange magre Arme, snart antog hendes Stemme og Fagter et blidere Udtryk; seende mildt og venligt op paa os udbredte hun Armene imod os, og fremmulede ligesom en Velsignelse; dernæst gjorde hun med et næsten forklaret Udtryk i Ansigtet en Bevægelse, som om hun vilde omfavne os, og hensank derpaa atter i en Slags Dvale, hvoraf hun blev vækket ved, at Baaden satte af. Saa længe vi kunde se hende, vedblev hun at gestikulere til os. Af sine Landsmænd syntes det, som om hun blev behandlet med særlig Hensynsfuldhed. Heller ikke den anden Gang, vi traf en Sjaman, saa vi rigtig deres Henrykkelsestilstand, hvori de, efter Wrangels Udsagn, springe og danse omkring, slaaende paa en Tromme og udstødende Besværgelser.

Da Nordqvist og jeg havde sagt Farvel til Menka paa den tidligere omtalte Udflygt, og havde tiltraadt Tilbagevejen til Skibet, kom vi paa den anden Dags

Aften efter Mørkets Indbrud til en ussel lille Hytte, der laa ensomt ved Bredden af en Sø. Vi kom fra Rensdyrstjuktjernes store, hyggelige og forholdsvis venlige Telte og blev ubehagelig overraskede, da vi naaede dette Telt, som vore Førere i de sidste to Timer havde sagt, vi vare nærved, og som navnlig jeg havde glædet mig til, da jeg var faldet med Slæden gennem Isen paa en Flod, og da mine Klæder vare stivfrosne. Under disse Omstændigheder var selv denne halvt underjordiske Hytte et Paradis, saa vi forsonede os snart med dens Udseende; men endnu en ubehagelig Overraskelse ventede os. Alle Vegne havde Tjuktjerne vist sig venlige og gjæstfri; hvor vi kom hen, hjalp de os Tøjet af, beklagede os, naar de syntes, at vore Hænder vare vaade og kolde, trak os strax hen til Ilden og bød os det bedste, de havde. Men anderledes var det her; Hyttens Beboere, en gammel Mand med et langt Hageskjæg, en gammel blind Kvinde og en midaldrende Mand, lod slet ikke til at ønske vort Komme. Men heller ikke de ønskedes stort af vore Førere, der gik ind og gjorde Ild paa og betydede os, at vi skulde gjøre, hvad vi vilde. Vore Værter lod slet ikke til at lægge Mærke til os; med Hovedet støttet paa de lange, uhyggeligt magre Arme stirrede de stift frem for sig, uden egentlig at se paa nogen Ting. Som viljeløse Væsener lode de sig af vore Førere flytte ud i det ydre Telt, hvor den gamle Mand satte sig, sammenkrøbet med Knæerne trukne op under Hagen og fortsættende sit Grubleri, medens den yngre lagde sig paa Ryggen, stirrende op i Taget. Disse urørlige Skikkelser, de dybtliggende, stirrende Øjne, hvis Udtryk næsten kunde bringe en til at tvivle paa, at der var Liv i deres Ejermænd; den gamle Mands lange Bukkeskjæg, der bragte Mephistopheles' Billede til at træde klart frem for mig, den Tavshed, som de iagttog, og som kun sjældnen afbrødes af enkelte Enstavelsesord eller en dump Brummen som Svar paa vore Føreres Tiltale, det usle, forsømte, ensomt liggende Telt, hvori de boede, alt gjorde Indtryk af noget uhyggeligt, unaturligt og hemmelighedsfuldt. Man saa tydeligt, at de for Øjeblikket levede i en indre Verden, hvorfra intet kunde bringe dem tilbage til den ydre; de togge vel imod, hvad vi bød dem, men ligesom uden rigtig at vide af det, og ikke engang af Kognak forlangte de mere, hvilket ellers altid plejer at være Tilfældet. I Rensdyrlejren saa vi en gammel Kvinde, der syntes at være i samme Tilstand; medens den fulde Skare støjede og larmede omkring hende, sad hun uden at røre sig, hensunken i sine Grublerier. Der er vist ingen Tvivl om, at disse Væsener, hvis Udseende og Adfærd stod i saa skarp Modsætning til, hvad vi ellers vare vant til at se blandt Tjuktjerne, vare Sjamaner; dog fik vi aldrig

Vished derom, thi, som sagt, Tjuktjerne indlade sig ikke paa at besvare Spørgsmaal om deres religiøse Tro, og paa de Spørgsmaal, som især Nordqvist senere gjorde dem, for at faa noget nærmere at vide om vore mærkværdige Værter hin Nat, have de altid givet det undvigende Svar, at den gamle Mand hed Umkavrgin; videre har det ikke været muligt at faa ud af dem.

Uagtet Sjamanernes Indflydelse, som oven for nævnt, ikke er saa stor som tidligere, er den dog næppe fuldstændig forsvunden, og der er ingen Tvivl om, at saa længe som saadanne unaturlige, uhyggelige Væsener eksisterer, maa de gjøre et mægtigt Indtryk paa et raat, uvidende Folk. Vel er det næsten et hundrede Aar siden, at Kristendommen begyndte at faa Indpas blandt Tjuktjerne; men den har endnu ikke fortrængt hverken Sjamanerne eller de fleste andre fra Fædrene nedarvede *religiøse Skikke*. Man ser saaledes stadig Ofringer, om end de som Følge af Folkets Fattigdom kun naa en ringe Udstrækning. Da jeg saaledes paa en Slædeudflugt fra Ir-Kajpij vendte om, tæt ved et stort Hvalribben, der stod nedstukket i Sandet, lagde min Fører lidt Tobak ind i en Sprække i dette og opfordrede mig til at gjøre det samme; da jeg søgte at faa at vide, hvad dette skulde betyde, rystede han blot paa Hovedet og gjentog sin Opfordring. Saa snart jeg havde efterkommet den, gik han tilbage til Slæden, og alle mine Forsøg paa at faa ham til paa Hjemvejen at fortælle mig noget vare forgjæves, han ledede altid Samtalen hen paa noget andet. — Under Foraaret var Nordqvist med en Tjuktj taget nogle Mil ind i Landet for at fiske i en lille Indsø. Før Udlæggelsen af Nettene begyndtes, ofrede Tjuktjen nogle Brødkrummer, som han lagde ned i et Hus i Sneen og omhyggelig tildækkede. Denne Slags Ofringer ere meget almindelige, naar Tjuktjerne begynde eller afslutte et Foretagende. Neuman beretter, at paa hans Rejse op mod Ishavet (1869) gjorde Rensdyrtjuktjerne hver Dag, før de brød op, et lille Baal, hvorpaa de ofrede Levningerne af deres Maaltider. Da de havde naaet Maalet for deres Rejse, skulde et Rensdyr ofres; men denne Ofring kunde undertiden blive temmelig kostbar, thi ikke ethvert Dyr var værdigt til at ofres. Rensdyret blev dræbt ved et Knivstød i Bringen ret forfra, faldt det da til venstre kunde det ikke ofres, men hvis det faldt til højre, var det et værdigt Offer. En Høvding maatte engang støde 8 Rensdyr ned, inden noget faldt til højre.

En Dag spaserede nogle af os paa nogle Højder et Par engelske Mil inden for Pitlekaj; paa Toppen af en lille Høj saa jeg nogle Rensdyrtakker stikke op af Sneen og vilde just til at tage dem, for at glæde vor Læge med de prægtige Lavarter, hvormed de vare prydede, da

jeg blev forhindret deri af Tjuktjerne, som fulgte med; de viste den største Ærbødighed for den lille Hob Knokler og Takker og betydede os, at det var noget helligt, som der ikke maatte røres ved; senere, da Sneen bortsmeltede, viste det sig at være et Gravsted. Saadanne *Offerpladser* findes overalt i stor Mængde, snart ser man en Krans af Hvalroskrauer, snart en Mængde Rensdyrtakker, snart Bjørneskaller; her have vi sjældnere ingttaget disse sidste end f. Ex. ved Ir-Kajpij, men under hele vort Ophold have Tjuktjerne her i Omegnen ogsaa kun dræbt 3 4 Bjørne. Uden at udtale nogen bestemt Paastand, anfører jeg som en Formodning, at Tjuktjerne ved Fangsten af de ovennævnte Dyr, som ere nødvendige for deres Livsophold, altid ofre Kranierne paa de dødes Hvilesteder. Det er nemlig altid saadanne, der findes paa Offerpladserne og Formodningen styrkes end mere ved den Omstændighed, at Tjuktjerne aldrig have villet overlade os Hovederne af de Sælhunde, som de om Vinteren havde fanget; naar de bragte os Rensdyr, have Hovederne ogsaa paa en Undtagelse nær altid manglet. Med Hensyn til Fugle, Fiske og mindre Pattedyr, f. Ex. Murmeldyr, gjælder det ikke; dem have vi altid faaet i fuldstændige Exemplarer. I en meget væsentlig Retning adskille disse Offerhøje sig fra de samojediske, i det der paa de tjuktjiske aldeles ikke findes Afgudsbilleder.

Hvorledes Tjuktjerne tænke sig *Livet efter Døden*, har ingen faaet Rede paa, man véd kun, at de tro paa et saadant. I December Maaned fandt vi paa en Høj lidt inde i Landet en død Tjuktj; iført ganske nye Klæder, var Liget lagt paa Ryggen paa den aabne Mark. Ansigtet var allerede gnavet bort af Ulvene, der rimeligvis inden Vinterens Udløb have fortæret hele Liget; ved Siden af ham laa hans Spyd, Øxe og flere af de almindeligste Redskaber; Buen var uden Streng, og en Slæde, som ogsaa var lagt ved Siden af ham, var brudt i lutter smaa Stykker. Dersom disse to ødelagte Gjenstande skulde tyde paa, at Tjuktjerne ikke troede paa et senere Liv, saa modbevises dette ved en Samtale, som jeg engang havde i Naiskaj, en By, der ligger omtrent 12 engelske Mil østen for vort Vinterkvarter. Den Tjuktj, som jeg da boede hos, fortalte mig i Løbet af Samtalen efter Aftensmaaltidet, at han tidligere havde haft fire Børn, men det ene var dødt; vi kom derved til at tale om Maaden at behandle Ligene, og han erklærede da, at de altid bleve lagte paa Marken, selv om Sommeren, hvor det dog vilde være muligt at grave en Grav; han fortalte dernæst om sit Barns gode Udstyrelse, da det blev udlagt, og skjønt Barnet havde været lille, da det døde, fremhævede han stærkt, at det havde faaet en Pibe og „maingin tobak“ med sig. Der er saaledes ingen

Tvivl om, at han troede paa et Liv efter dette; ja! man maatte endogsaa tro, at Barnet, efter hans Mening, voxede videre i den anden Verden; thi som Børn ege Tjuktjerne ikke deres egen Pibe, men maa nøjes med at suge lidt af Faderens. Ugætet han aabenbart var stolt af at fortælle om alt det gode, han havde givet sit Barn med, var han dog stærkt bevæget, især da han beskrev mig, hvorledes Barnet havde lidt, før det døde; saa vidt jeg kunde forstaa, var det død af en Brystsygdom.*)

Som en Følge af, at Rensdyrtjuktjerne er mere omflyttende end Kysttjuktjerne, ere de *Telte*, som de to Stammer anvende, noget forskellige. Rensdyrtjuktjerne rejse deres ydre Telt paa 5—10 Minutter, medens dette Arbejde i Reglen tager en Timestid for Kysttjuktjerne. Disse sidstes Telt bygges paa følgende Maade: I en Cirkel, hvis Diameter varierer mellem 15 og 30 Fod, nedrammes Pæle i Jorden med omtrent 6 Fods Mellemrum (undertiden bruges ogsaa Trefødder), og fra Pæl til Pæl surres dernæst horisontalt liggende Træstokke; dette er Teltets Sidevægge, der i Reglen have en Højde af omtrent 4 Fod; Taget, der har Form af en skjæv Kegle, og hvis længste Side vender mod Vest, hviler paa en Mængde tynde Stænger, hvis nederste Ende ligger paa de omtalte horisontale Træstokke, og hvis øverste Ender løbe sammen i Keglens Toppunkt; paa Midten bæres de oppe ved tre eller fire, ved store Telte flere, i T Form surrede Bjælker, der staa paa Jorden inde i Teltet. For at støtte det hele hænges store Stene i Remme, der ere surrede om Keglens Toppunkt, og undertiden anbringes lignende Vægte paa Pælene, der danne Teltets Sider. Over det hele bredes og surres derpaa sammensyede Huder, dels Ren-, dels Hvalroshuder, stundum ogsaa Bjørnehuder. Det ydre Telt, hvortil Indgangen, der kun har Væggens Højde, om Vinteren vender mod Øst, er nu færdigt. Om Sommeren vendes Indgangen mod Syd. I den vestlige Del af det ydre Telt bygges nu Soveværelset,

*) Da Sneen var bortsmalet, fandt Dr. *Stuxberg* paa et Bjærg inden for Jinredlen nogle Tjuktjergrave, hvoraf han giver følgende Beskrivelse: Af store Sten dannedes en elliptisk Ring, hvis Længdeaxe i Reglen laa i Øst-Vest. Mod Vest stod den yderste Sten opret, medens alle de andre laa fladt ned paa Marken; mod Øst laa nogle Træstykker i Længdeaxens Retning ud fra Ellipsen; denne, der omsluttede det egentlige Gravsted, var omtr. 6 Fod lang. Omtrent i 10 Fods Afstand fra den opretstaaende Sten laa i nordvestlig Retning endnu en Stensætning, der var cirkelrund, og omsluttede de ovennævnte Ofve af Rensdyrtakker og Bjørn- og Sælhundeskaller. Efter den frodige Vegetation af Lavarter paa Sten og Ben, antog *Stuxberg*, at Gravenes Alder gik op indtil 200 Aar, men flere vare langt yngre.

det egentlige Beboelsesrum; dette, der har Form som et Parallelepipedum, er ligeledes af Rensdyr- eller Bjørneskind, og det har de forskjelligste Dimensioner; undertiden kunne tre Personer knap rummes derinde, i andre Telte har jeg sovet selvfjortende. Gulvet i dette indre Telt bestaar af Hvalroshud, der hviler paa et tykt Lag Marchalm, og desuden har hver Person i Reglen sit Rensdyrskind at sidde eller ligge paa; Ribberne under Loftet benyttes til at hænge Klæderne paa, hvorved Højden, der i Forvejen sjældent naar 6 Fod, yderligere formindskes. Paa det indre Telt findes ingen egentlig Indgangsdør; men man løfter Forhængen op, og kryber ind paa alle fire over en tyk Bjælke, der ligger som Tærskel. Denne Tærskel spiller en stor Rolle, i det den om Dagen er Folkenes almindelige Opholdssted, hvad enten de paaklædte sidde paa den uden for det indre Telt, eller de nøgne ligge inde i dette med Hovedet uden for, læggende Hagen paa Tærskelen. I denne sidste Stilling vise alle Teltets Beboere sig, saa snart nogen træder ind. Paa Siderne af det lille Telt findes Pulterkammer og Spisekammer, hvilket sidste gjerne forsynes med et lille Forhæng. De større Forraad, naar saadanne haves, opbevares Tjuktjerne i smaa Kældere, som de grave i Nærheden af Teltene, og som dækkes af en Hud, der hviler paa nogle Tværbjælker; endelig dækker Sneen den fuldstændig.

Det indre Telt opvarmes og oplyses ved Sælhundetran, der fyldes i smaa Træ- eller Lerkar, hvoraf der i store Telte findes indtil tre; Mosplanter, der ere gjennemtrukne af Tran, gjøre Tjeneste som Væge; i Reglen rages de hen til den ene Kant, langs hvilken der saaledes brænder en lang, smal Flamme. Det er en Selvfølge, at disse Lamber gjøre Luften i det indre Telt alt andet end behagelig for alle, som ikke ere Tjuktjer; men, naar Kvik-sølvet staa i Nærheden af sit Frysepunkt, synes man dog, at man træder ind i et Paradis, dersom man, efter at have tilbragt nogle Timer paa en Slæde i Snefog, kryber ind i det. Man tænke sig en Temperatur af henimod — 40° C. i dette næsten hermetisk tillukkede lille Rum, hvori Atmosfæren er fyldt af en tæt, stinkende Tranos og Uddunstningen fra en halv Snes nøgne Tjuktjer af forskjellig Kjønn og Alder, og man vil da kunne forstaa, at der maa Vane og et sibirisk Vejrlag til, for at man skal befinde sig vel deri. Om Sommeren og paa Tider, hvor der er Mangel paa Sælhundetran, brændes i det ydre Telt Kviste af en Pileart, som forekommer allerede nogle faa Mile fra Kysten; om Vinteren lide de stakkels Tjuktjer under saadanne Forhold forfærdelig af Kulde og Røg, og paa saadanne Tider tror jeg ikke, at nogen af os skulde have holdt ud at leve længere Tid i deres Telt. Om Vinteren bygges Kysttjuktjerne i Reglen deres

Telte paa de Sandhøje, som forekomme i stor Mængde langs Kysten. Grunden hertil er, at de undgaa de store Suedriver, som samle sig om enhver opstaaende Gjenstand i en Dal eller paa fladt Terræn; det Ishus, som vi byggede for de magnetiske Variations-Observationer, stod paa den flade Strand og var derfor ved Vinterens Slutning omgivet af Suedriver, der fuldstændig skjulte det og gjorde hyppige Gravninger nødvendige. Da vi kom til Pitlekaj, stode alle Teltene nede paa det flade Land vesten for den Høj, hvorpaa de ved Vinterens Indbrud bleve flyttede op.

En stor Fordel have Rensdyrtjuktjerne fremfor deres fattigere Brødre ved Ishavets Kyst, i det Luften i deres inderste Telt ikke forpestes af den ubehagelige Trans; de brænde nemlig Rensdyrfedt, der giver en klar, hvid Flamme og ikke udbreder nogen Os. Deres Telte ere paa det nærmeste lig med Kysttjuktjernes, men ere meget renligere end disse, som Følge af den større Velstand og rigeligere Tilgang af Rensdyrskind, hvoraf alt bestaar. Som oven for nævnt, er det ydre Telts Bygning lettere end hos Kysttjuktjerne; fire Trefødder opstilles i en Halvcirkel, og forbindes undtagen mellem de to Endepunkter ved horisontale Træstokke; lidt uden for Halvcirkelens Centrum opstilles 5—6 lange Stænger i en Pyramide, hvis Toppunkt ved andre Stænger forbindes med de fire Træfødder. Over det hele hænges derpaa sammensyede Rensdyrhuder, paa hvilke der rundt om hele Teltet sættes Slæder, for at holde den nederste Kant fast. Ved de to midterste Trefødder stilles det indre Telt, der har samme Form som oven for beskrevet og bestaar af dobbelte Rensdyrhuder. Naar Stammen slaar Lejr, er det Kvindernes Arbejde at rejse Teltet, medens Mændene sørge for Hjorden og Slæderne.

Om Sommeren hænger, saa vel hos Kyst- som hos Rensdyrtjuktjerne, en større Jærngryde i en Hvalrosrem ned fra Teltets Top; under den brænder en stadig Ild, og i den koges al Maden. Om Vinteren benyttes Lamperne i det indre Telt til at koge ved. Jærngryden have de, ligesom største Delen af det øvrige Bohave, tiltusket sig hos Nordamerikanerne eller Russerne, og ved vort Ophold her ere alle Telte blevne rige paa europæiske Sager. I deres Husholdning spille Conservdaasene saaledes en stor Rolle, de bruges som Kopper og Skeer, til Opbevaring af Levninger o. s. v. Ligeledes samle de alle de tomme Flasker, de kunne faa fat i, saa at man navnlig i Kysttjuktjernes Telte kun ser faa Gjenstande af indenlandsk Fabrikat; det vigtigste af disse er det store Trætrug, hvoraf hele Familien, og senere Hundene spise samt de af Huder eller Bark forfærdigede Vandkar. Den Maade, hvorpaa Tjuktjerne skaffe sig Ild, er ganske mærkelig: Ildtøjet bestaar af tre Dele, en Træ-

klods, hvori der er skaaret en Mængde Huller, en rund Træpind og en Bue, hvis Streng er saa lang, at den kan vikles omkring Pinden; denne sættes ned i et af ovennævnte Huller, hvori den holdes ved et Stykke Ben, der trykkes mod dens øverste Ende. Ved at bevæge Buen frem og tilbage i et Horizontalplan, giver man nu Pinden en drejende Bevægelse, og ved Friktionen i Hullet frembringes og tændes fint Spaan (Tønder) paa Bunden af dette. Operationen kræver Vane; men har man den, frembringes brændende Tønder paa et Par Minuter.

Naar Wrangel siger, at Tjuktjernes Fødemidler udelukkende ere animalske, er dette ikke aldeles rigtigt, i det mindste ikke for Øjeblikket; thi i deres Saucer bruge de tit Blade af Blomster, og Græs presses til en Klump, som de lade fryse og saaledes opbevare. Tillige spise de ogsaa Rensdyrmavens Indhold, naar Slagtning giver dem Lejlighed dertil. Ellers bestaar deres Føde fortrinsvis af Fisk og Sælhundede; Fiskene faages i de store Laguner, som ligge tæt inden for Stranden, og de vigtigste ere en Art Torsk og en Art Lax. Paa Rejsen spises Maden for det meste raa; da jeg engang paa Hjemvejen til Skibet var uden Proviant i et Par Dage, maatte jeg tage til Takke med, hvad Tjuktjerne kunde byde, og efter at den kogte Rensdyrtunge, jeg havde faaet hos Rensdyrtjuktjerne — der naturligvis næsten udelukkende leve af Rensdyrkjød — var sluppet op, maatte jeg leve af raa, frossen Fisk. Dette var virkelig ganske velsmagende; thi dels havde jeg maaske i Forvejen forestillet mig det værre, end det var, og dels krydrer Sul-ten al Mad. Da jeg engang senere gjorde en Tur til Naiskaj, hvor der i Øjeblikket var stor Rigdom saa vel paa Fisk som paa Sælhundekjød, besluttede jeg af Nysgjerrighed at tage Del i et fuldstændigt Tjuktmaal-tid. Jeg maa erklære, at hvis dette havde været serveret paa vor Maade, havde der ikke været meget at udsætte paa det. Spisesedlen var fuldstændig europæisk: Suppe, Fisk Kjød og Desert. Suppen, der egentlig var det Vand, hvori det senere serverede Sælhundekjød var kogt, opøstes i Conservdaaser, hvoraf man drak den som Bouillon. Fisken var kogt og serveredes paa det ovennævnte store Trætrug; det er en Selvfølge, at Familien, der var lejret omkring dette, kun benyttede Fingrene og Munden ved denne Lejlighed. Saa snart Fisken, der var upaaklagelig, var forsvundet ved den talrige Families graadige Angreb, lagde Husfruen nogle store Stykker kogt Sælhundekjød paa Truget, og efter at have delt dem i mindre Dele, fordelte hun dem langs Randen, og alle skyndte sig nu at gribe hver sit Stykke. Ved denne Ret benyttedes dog Kuiv; men om et saadant Redskab som en Gaffel, havde Tjuktjerne naturligvis kun et meget ufuldstændigt

Begreb; da vi engang paa Mellemdækket paa „Vega“ fremsatte et Maaltid for nogle Tjuktjer, der havde fulgt os paa en Udflugt, gave vi dem hver en Gaffel, og de anvendte den ogsaa meget rigtig ved de første Mundfulde, men i Længden var det dem dog ubekvent, og da en af dem ved at kaste sin Gaffel til Side gav Signalet, gik de snart alle over til deres vante Maade at spise paa. Til min store Forbavselse smagte Sælhundekjødet, der, vel at mærke, kun var kogt, fuldstændig som Rensdyrsteg; det eneste, man kunde udsætte derpaa, var, at det var for lidt kogt; det var navnlig helt blodigt. Som Desert sugede man paa et Stykke Is og, hvis man vilde have det, fandtes der Sne nok; det er forbavsende at se en Tjuktj ved en 40° Kulde skære sig en Skive Sne og ikke alene spise den, men bide i den og tygge den med Tænderne; desuagtet have de i Reglen prægtige hvide og stærke Tænder.

Efter Maaltidet fordrives Tiden i Reglen med *Tobaksrygning*, hvortil alle Tjuktjer af alle Aldre ere stærkt hengivne. Man ser saaledes meget ofte en lille Dreng forlade Moderens Bryst for et Øjeblik at ryge af Faderens Pibe, hvorpaa han vender tilbage til Moderen og dier videre; det maa bemærkes, at Børnene her ligesom hos Eskimoerne die usædvanlig længe, rimeligvis i det mindste til 3 Aars Alderen. Kvinderne indskrænke sig i Reglen til at skraa Tobak; men det begynde de ogsaa med, førend de kunne gaa. Saa snart man paa Rejser gjør Holdt, trække alle Tjuktjerne deres Pibe og Tobakspung frem, hvilke i Reglen bæres i en Rem om Halsen. Deres Piber bestaa af et klodset Stykke udhulet Træ, hvortil er fastsurret en lille Messingkop af Størrelse som et Fingerbøl. Den lille Smule Tobak, der kan rummes deri, ryges ogsaa op i et eller to Drag; men Tjuktjerne forstaa alligevel at nyde længe deraf, i det de synke Røgen og først efter en Minuts Forløb puste den ud igjen gennem Næse og Mund. Længe efter giver en stærk Hoste til Kjende, hvilken behagelig Pirring Tobakken vedvarende skaffer dem. Om Sommeren og Efteraaret plages Tjuktjerne meget af Forkølelse, saa vel i Form af Snue som af Hoste, men de lade derfor ikke være med at forværre den sidste ved stadig at ryge Tobak paa den omtalte Maade. Ellers have de et godt Helbred, naar undtages, at deres Øjne om Foraaret lide forfærdelig ved Solens stærke Skin paa Sneen. Mange bære derfor en grøn Skærm af Form som en Kasketskygge; men uagtet de hvert Aar er udsatte for denne Plage, se de i Reglen ualmindelig skarpt. Ogsaa plages de ofte af et stærkt Udslæt paa Kroppen, især ved Ankler og Haandled.

Efter et tjuktjisk Maaltid er Rygning, som sagt, Hovedtidsfordriven, men ved at foregaa dem med eget

Eksempel, faar man let Kvinderne til at musicere, ja! hvis Vejret tillader det, endog til at danse. Begge Dele ere meget ensformige; medens Sangen der som oftest er Duet eller Trio, for det meste bestaar af Enstavelsesord, rimeligvis uden sammenhængende Betydning, som Sangerkerne udtale meget hurtig, undertiden skiftevis, bestaar Dansen egentlig kun af en Rokken med Overkroppen, medens Fødderne skiftevis løftes lidt fra Jorden, dog uden at Danserinden flytter sig; som oftest staa de i en Kreds eller i Linje, og i sidste Tilfælde afvexles Dansen ved, at alle paa en Gang med et Hop gjøre højre eller venstre om. Jeg har kun hørt én Sang iblandt dem, hvortil Ordene syntes at have en sammenhængende Betydning; dog var det os ikke muligt at oversætte den fuldstændig, jeg kan kun sige, at Ordene „rødt Tøj“ og „Mad“ spillede Hovedrollen. Naar Samtalen under en Rejse er gaaet i Staa, sidde Mændene i Reglen og nynne Oh, ho, ho, hi, o. s. v. stadig paa samme Tone. Det eneste musikalske Instrument, jeg har set, men som ogsaa ufravigelig findes i ethvert Tjuktjertelt, er en Tromme, der omtrent har Form som en Tamburin; et Stykke Fiskeben gjør Tjeneste som Trommestikke. Det er denne Tromme, som Sjamanerne efter Wrangels Angivelse benytte, naar de opføre deres vilde Dans.

Som allerede omtalt, ere Tjuktjerne stærkt hengivne til spirituose Drikke; for alle større Tjenester er det den eneste Betaling, de ville tage imod, og de ere aldrig længe om at gjøre Ende paa det, de faa. Flere Gange i Vinterens Løb have vi set dem fulde uden at vi kunde faa at vide, hvorfra de havde faaet Spiritus; de druknes Tal var saa stort, at de umulig kunde have faaet det fra os, uden at vi vidste deraf, og det ligger aldeles ikke i Tjuktjernes Karakter at glemme; have de faaet Fangst, saa leve de højt uden at gide arbejde, før al Maden er sluppen op, saa drage de til et andet Sted, hvor Fangsten er bedre, og leve, indtil de atter faa noget, af deres Landsmænds Godgjørighed, der i saadanne Tilfælde er overordentlig stor. Det maa derfor betragtes som sikkert, at de, saa længe de have Brændevin, ville drikke sig fulde hver Dag. Da de om Vinteren heller ikke have kunnet faa Tilførsel fra Evropa eller Amerika, maa de selv fabrikere Brændevin. Kennan omtaler, at Korjækerne bruge smaa Kvantiter af Fluesvampen (*Agaricus muscarius*), der i store Mængder er en stærk Gift, til at lave en stærk berusende Drik. Handelen med denne Svamp, der er forbudt af den russiske Regering, drives alligevel i Smug mellem de omvankende Stammer, og mulig have Rensdyrtjuktjerne bragt den til Kysten; vi havde aldrig Lejlighed til at overbevise os derom, da vi altid kun saa Virkningerne efter Festen. Tjuktjerne

drikke ikke alene Brændevin, fordi det smager dem, men ogsaa, fordi de rimeligvis finde sig lykkelige ved en rigtig Rus. En Tjukt, der skulde have Betaling for et Fyr-tøj, erklærede, at han vilde have saa meget, at han faldt i Søvn deraf, og hertil, forklarede hans Hustru, behøvedes der 8 store Snapse. Kvinderne drikke sjælden Brændevin, naar undtages de gamle. Gjør man Besøg i et Tjuktjelt med en Feltflaske hos sig, er det i Reglen Husherren, som angiver, hvem der er værdig til at faa en Snaps; han selv er da naturligvis den første, og dernæst en gammel Kvinde, hvis en saadan findes. Vil man derpaa byde de yngre Mænd, da give de, efter at have nippet til Glasset, Resten til de ældre, og det nytter ikke at byde dem et Glas til, de tage ikke derimod, men alt gaar i Husherrens bundløse Svælg. I det hele taget, vises der blandt dem stor Agtelse for Alderdommen.

Lige saa gode og venlige som Tjuktjerne ere mod hinanden, ligesaa haarde, ja næsten grusomme ere de mod deres eneste Husdyr, deres uundværlige *Hunde*. Kun saa længe disse ere ganske smaa, behandles de med Omsorg og faa Lov til at opholde sig i det indre Telt; saa snart de ere blevne store og stærke nok, spændes de for Slæden og føre for Fremtiden et Liv, der kan give Ordet „Hundeliv“ dets værste Betydning. Ere de hjemme, da opholde de sig i det ydre Telt, hvor Temperaturen ofte synker til $\div 30^{\circ}$ og faa som Føde kun de tarvelige Levninger af Tjuktjernes Maaltider, eller undertiden en Grød, der er kogt paa knuste Sælhundeknokler; kun sjælden tilfalder dem lidt Sælspek. De se derfor ogsaa for det meste magre og daarlige ud og liste omkring for at finde et eller andet, der paa nogen Maade kan spises; naar der fra „Vega“ blev udbaaret Spildevand, Fejeskarn eller lignende, saa man alle Tjuktjerhunde løbe omkap for at komme hen til Dyngen, i Almindelighed trækkende Slæde og andre Ting med sig. Naar Tjuktjerne ere ude, spænde de nemlig sjælden deres Hunde fra, de stakkels Dyr ligge om Natten i Seletøj, rullede sammen i en Klump, der snart fuldstændig overdækkes med Sne. I Efteraaret saa jeg paa en 4 Dages Rejse aldrig Hundene faa Mad af Førerne, og i den Tid vare de heller ikke fraspændte; kom en Fugl i Nærheden, styrtede hele Spandet af Sted i vild Fart, som det næsten var umuligt at stoppe. Det samme var Tilfældet, hvis de i Nærheden af Vejen fandt Ekstremer af Ræve eller andre Dyr; det hjalp da ikke, at Førerne piskede paa dem, de gik ikke videre, før alt var opspist. Uagtet Hundene saaledes lide den største Nød, saa vel i Henseende til Føde som til Husly, behandle Tjuktjerne dem dog saa barbarisk, at man skulde tro, hele Hundebesætningen maatte

bukke under. Tjuktjen pisker og sparker sine Hunde, ja! paa store Slæder har han endog en lang tung Stok, der er jærnbefæstet i begge Ender, og som, foruden at være Bremse paa Slæden, hvilket er dens egentlige Bestemmelse, bruges til at kaste over Ryggen paa en eller anden ulykkelig Hund, der ikke trækker nok. For os saa det ud, som om Rygraden paa Dyret maatte blive knust; men det er en Selvfølge, at Tjuktjerne vide god Besked om, hvor meget de kunde byde deres Hunde, thi de vide, at de ere uundværlige. Naar Hundene en sjælden Gang vare overanstrengte, vare Tjuktjerne ogsaa meget omhyggelige for atter at helbrede dem. I sidste Vinter kom saaledes en Tjuktj om Bord, bærende en næsten ihjelfrossen Hund, som han bad os kalde til Live; han havde tilbragt den foregaaende Dag og Nat paa Isen i meget haardt Vejr, og til sidst var en af hans Hunde styrtet om. Den blev nu bragt ned paa Mellemdækket, og efter nogle Timers Frottering kom den igjen til Live; vi beholdt den et Par Dage om Bord og fodrede den godt med Pemmikan, indtil dens Herre kom og hentede den. Hans Taknemlighed havde vist mere sin Grund i Glæde over at have bevaret Hunden og dens Arbejdskraft for sig selv, end i Kjærlighed til Dyret. Ofte ser man Tjuktjerhunde med Sko paa Fødderne; men ogsaa her gjælder det mest om at kunne drage Nytte af Hunden og næppe om at skaane den for dens egen Skyld.

Hundene ligne meget Ulve, og ere vel nærmest af samme Race som Eskimohundene; ligesom disse ere de uforsonlige Fjender af Bjørne, Ulve o. s. v. og ere derfor en udmærket Vagt for Tjuktjer, som bo ensomt. Mod fremmede ere de ogsaa fjendtlig sindede; men i Reglen gjør deres Skyhed dem mindre farlige. Kun sjælden ser man en smuk Hund; den tykke Pels, der sidder i vild Uorden, og hvis Farve som oftest er smudsig guul, undertiden rødlig, er i Reglen alt andet end smuk; dog findes enkelte sorte, glathaarede Hunde, der se ganske godt ud trods den lange spidsudløbende Snude og de spidse opretstaaende Ører. Deres Størrelse er meget afvæxlende. Wrangel siger, at en god Slædehund bør være $5\frac{1}{2}$ Kvarter høj og 6 Kvarter lang, men kun faa af Tjuktjernes Hunde naa denne Størrelse. Deres Gjøn ligner meget Ulvehyl og udstødes i de forskjelligste Tonarter. Undertiden holde de en ligefrem Koncert, især kort før de skulle kjøre, medens de staa fraspændte og vente paa at sætte sig i Bevægelse; man kan tydelig skjelne forskjellige Tonarter lige fra den højeste Diskant til den dybeste Bas, ingen Mellestemme mangler. Begynder et Spand paa en saadan Koncert, da stemme alle tilstedeværende Hunde i med, og stundom havde vi saadanne Kor paa henvend 100 Stemmer omkring Skibet,

hvilket var alt andet end behageligt. Til forskellige Tider udbrød smitsomme Sygdomme blandt Hundene, og mange Folk miste derved al deres Velstand. Wrangel fortæller en næsten rørende Historie om en ulykkelig Jukagirfamilie, der under en saadan Epidemi med Fortvivelse saa den ene af sine Hunde dø efter den anden; til sidst havde den kun to Hvalpe tilbage, og for at bevare dem, tog Jukagirkvinden sine Børn fra Brystet og lod Hvalpene die. De bleve ogsaa reddede, og Familien belønnes ved at se dem blive Stammefædre til en ny og kraftig Race.

For smaa Slæder, hvorpaa der ingen Læs er, men kun én Person, anvende Tjuktjerne i Reglen kun tre—fire Hunde. Fem Hunde trække let to Personer, men for de store Rejseslæder, hvormed de drage til Markederne i Anjuisk og Markova, have de omkring 20 Hunde; vi have endog set et Spand paa 28. De ere da spændte for parvis langs en lang Rem, i det den forreste Hund dog for det meste gaar alene. Denne Fører er en udvalgt Hund, der forstaaer Tjuktjernes Tegn, og godt følger Sporet. Ved Raabene: „Zuda!“ o: til højre og „Dah!“ o: til venstre samt ved Smelden med Pisken paa modsat Side af den, hvortil han vil dreje, styrer Tjuktjen sikkert det lange Spand. Naar der kun er 4 til 5 Hunde, gaa de i Reglen ved Siden af hinanden med Undtagelse af Føreren, der gaar foran alle de andre; det er en Selvfølge, at de dovneste Hunde spændes nærmest ved Slæden, saaledes at de kunne naas med Pisken, eller i hvert Fald med den ovennævnte Stok, som Tjuktjen da atter behændig griber, naar Slæden passerer forbi. I Reglen kan man ikke regne paa at kjøre mere end 2—2½ engelske Mil i Timen; dog har jeg flere Gange med et stort Spand og i godt Slædeføre naaet 3 engelske Mil, men i et længere Tidsrum er dette Maximum.

Tjuktjernes *Slæder* ere for største Delen byggede af let, elastisk Træ, i Reglen Birketræ; kun Støtterne mellem Mederne og Overdelen af Slæden ere undertiden af Ben. Mederne ere fortil opadbøjede, og de smaa Slæder have bagtil et Rygstød, medens de store Pak- og Rejseslæder ere helt omgivne af et Slags Rækværk. Naar en Rejseslæde er fuldtpakket, har Læsset en Højde af omtrent fire Fod, og midt paa det er der lavet en Fordybning ligesom en Sadel, hvori Tjuktjen sidder. Forkanten af Sadelen er lige ved en stor Træbjøle, som staar op fra Slæden, og benyttes til at holde sig i, naar man under Kjørselen gaar ved Siden af Slæden for at støtte den eller naar man skal stige op og ned, medens Slæden er i Fart. I hele Slæden findes ikke et Søm, alt er surret, og kun derved bliver det muligt at kjøre over

ujævn Is eller andet ujævn og knudret Terræn, i det Slæden bøjer sig og giver efter; brækker noget, da er det let repareret ved en Surring, og de fleste Slæder, som have tjent i nogen Tid, bestaa derfor af en talløs Mængde Smaastykker, som Tjuktjerne med udmærket Dygtighed forstaa at surre sammen. Mederne ere underneden klædte med Hvalrosben eller undertiden med Hvalbarder; saa vel før Rejsen som ved enhver Rast overskyldes disse med Vand, som man lader fryse, og paa dette tynde Islag glider Slæden da overordentlig let. Efter hver Rejse skræbes Mederne omhyggelig, og hele Slæden hænges da op i det ydre Telt, eller stilles, hvis den er for stor hertil, oven paa et Stillads i Nærheden af Toltet.

Rensdyrtjuktjernes Slæder ere i Reglen større end Hundeslæderne, som bruges ved Kysten, og da lang Tid tilbringes paa Slæderne, ere disse ogsaa undertiden forsynede med Bekvemmeligheder, saa som Overbygning, der slet ikke findes paa Kysttjuktjernes Slæder. Rensdyrtjuktjernes Pakslæder ere smaa og temmelig klodsede, i Reglen er der kun ét Rensdyr for hver, og Dyret er da bundet til Formandens Slæde; saaledes ser man lange Rækker paa indtil 100 Slæder og Dyr, i Reglen kun passede af en eller to Mand. Til at transportere flydende Varer bruge Tjuktjerne Sælhundeskind, hvoraf Hovedet er afskaaret, og Halsaabningen tilsurres da. Naar Kysttjuktjerne rejse, bruge de samme Slags Sække til deres Proviant og til at gjemme Smaasager i.

Naar *Rensdyrene* bruges til Kjørsel med enkelte Slæder, ere de spændte flere ved Siden af hverandre, bundne til hverandre mellem Seletøjet; en af Fløjmændene har en Tømme om Takkerne, hvorved Tjuktjen styrer den, de andre følge da dens Bevægelser. At kjøre med Rensdyr paa saa lave Slæder som Tjuktjernes er alt andet end behageligt, da man faar alt, hvad Dyrene sparke bag ud med Hovene, lige i Ansigtet; denne Ulempe findes ikke hos Samojederne, hvis Slæder ere 3—4 Fod høje, medens Tjuktjernes sjælden ere mere end 1 Fod høje, naar de ikke have Læs.

Rensdyrene behandles ikke saa haardt som Hundene, tværtimod have vi set en Rensdyrtjukt mønstre sin Hjord og kjæle for de enkelte Dyr, naar disse fortrolig nærmede sig ham. Naar et Rensdyr skal slagtes, gaa to Mænd ind i Hjorden og udsøge Dyret; den ene kaster nu med stor Behændighed en Lasso om Takkerne paa det, medens den anden søger at nærme sig Dyret bagfra. Det ulykkelige Dyr slaar om sig, søger at befri sine Takker og drager for det meste Manden med Lassoen et Stykke efter sig; men saa snart den anden faar fat i Takkerne, drejer han med et rask Tag Hovedet paa Siden, og har nu fuldstændig Magt over Dyret, der fal-

der om. Efter at det er slæbt ud af Hjorden, lægges det paa højre Side; venstre Forben lægges op bag Takkerne, og med et Knivstik i Hjertet dræbes Dyret. Nu er Mændenes Arbejde endt, og Kvinderne fortsætte med at flaa Dyret, skære det op og rense det. Indvoldene renses omhyggelig, Indholdet af Mave og Blodet gemmes til Føde, Mavesækken bruges som Flaske, — kort sagt alt benyttes.

Ligesaa vigtig som Slæden er *Baaden* for Kysttjuktjerne. Da den aldeles ligner Grønlændernes Konbaade, skal jeg ikke give nogen Beskrivelse af den; den er overtrukket med Hvalrosbud, og naar den ros i Is, bredes tillige en løs Hud for Boven, for at ikke den egentlige Baadklædning skal skæres itu. Besætningen i Baaden er derimod forskjellig fra Grønlændernes; thi da Baaden mindre anvendes til Rejser end til Fangst, betjenes den af Mænd. Tjuktjerne benytte ogsaa en Kajak omtrent lig Grønlændernes, maaske lidt bredere og mindre dybgaaende. Naar Baaden er benyttet, drages den paa Land og bankes og aftørres omhyggelig; om Vinteren ligger den paa Træstativer ligesom de store Slæder, eller ogsaa paa Jorden med Bunden i Vejret. I Kajakken jage Tjuktjerne Svømmefugle, i Baaden Hvalros. Fuglene fælde de med et Kastespyd, som de kaste med stor Færdighed; lidt inden for Spydspidsen, der er af Hvalrostand, sidde yderligere tre Benhager af omtrent et Kvarters Længde ud fra Skaffet. Undertiden benytte de ogsaa Buer og Pile med Jærnspeids; men fra Kajak har jeg aldrig set det, og jeg tror i det hele taget, at de foretrække at kaste fremfor at skyde med Bue. Vi have ikke set Tjuktjerne jage Hvalros; men efter deres ofte gjentagne Beskrivelser og de Vaaben, de have vist os, maa dette gaa for sig paa en lignende Maade, som de norske Fangstmænd anvende, i det de først sætte en Harpun, der ved en Line er fæstet til Baaden, i Dyret og derpaa, naar dette kommer tilbage til Overfladen, dræbe det med et langt Spyd. Saa vel Harpun- som Spydspids ere nu til Dags af Jærn, hvoraf Tjuktjerne faa store Masser til Kjøbs saa vel hos Russerne som hos Nordamerikanerne; man ser saaledes overalt Jærnspeider og Knive, der undertiden ere over en Fod lange, ja! endogsaa Geværer, naturligvis af gammel Model, nemlig med Flintlaas. Wrangel omtaler en mindre farlig Maade, hvorpaa Tjuktjerne jage Hvalrosser, i det de overfalde dem, naar de ligge og sove paa Strandbredden, og afskære dem da Tilbagevejen til Havet; med Stokke og Piske drive de dem lidt længere op paa Land, hvor de da ere et let Bytte.

Isbjørne dræbe de med Spyd eller Kniv, i sidste Tilfælde paa følgende Vis: Naar en Bjørn nærmer sig, stiller Tjuktjen sig i en noget bøjet Stilling, holder

med venstre Haand en løs Vante frem mod Dyret, og i det Øjeblik, da Bjørnen hæver Hovedet, for at gribe denne og saaledes blotte Struben, jager Tjuktjen sin Kniv i Halsen paa den og overskærer Lufttrøret. Denne farlige Jagt, der udkræver en overordentlig Koldblodighed, løber just ikke altid heldig af. Saaledes viste en Tjuktjen mig, i det han fortalte ovenstaaende, at Bjørnen havde faaet Tid til at gabe baade over Vanten og Haanden, som holdt den, saaledes at denne sidste bar Mærker af dens Tænder; men den maa dog øjeblikkelig efter være bleven dræbt, thi Haanden havde ikke taget nogen alvorlig Skade. Rimeligvis benyttes denne Jagtmethode kun, naar de tilfældig møde en Bjørn; thi hvor vi have set dem være forberedte paa et saadant Møde, have de medført et Spyd; Kniven bære de derimod altid hos sig, og de kunne dermed nogenlunde klare sig. Undertiden saa vi dog alvorlige Saar som Følger af Kampe mod Bjørne. En Tjuktjen fra Koliutjain, der besøgte os om Vinteren, havde saaledes mistet sin venstre Haand, og desuden havde Bjørnen med sine Kløer givet ham et dybt Saar i Nakken; efter vor Læges Mening vare Saarene kun to eller tre Maaneder gamle. Ulve have vi ikke set dem jage; men rimeligvis bruge de Spyd dertil. Wrangel omtaler en ret mærkkelig Maade at dræbe disse Dyr. De spidse et temmelig stærkt Stykke Hvalbarde i begge Ender, bøje dem sammen og surre dem til hinanden. Den saaledes dannede Ring overhæles da med Vand, og en Isskorpe danner sig omkring den, medens den beholder sin krumme Form. Nu skære de Traaden over, og efter at det hele er godt oversmurt med Fedt, udkaste de denne Lokkemad, som Ulvene begjærlig sluger; men derved tører Isskorpen op, det elastiske Fiskeben retter sig ud og kvæler Dyret. Wrangel siger, at efter Tjuktjernes Forsikring slaar dette Middel sjælden fejl. Vi have aldrig set det. Derimod have vi ofte set deres Fælder for Ræve og mindre Dyr; de ere byggede af Sne efter samme Princip som vore Musefælder. For Smaafugle opstille de Snarer af ganske tyndt Fiskeben; naar Fuglen vil tage Lokkemaden, trækker et Løbseje sig sammen om Halsen paa den. Naar Trækfuglenes store Flokke passere Kysterne, bruge Tjuktjerne en egen Maade at fange dem, de kaste nemlig midt ind i Flokken en Art Slyng, der bestaar af en Mængde fine Remme, i hvis Ender der er indbundet Stykker af Hvalrostænder eller Træ. Fuglene indvikles i disse Remme, der sprede sig til alle Sider, naar de slynges op, og falde da til Jorden. Den anden Ende af Remmene samles omkring et lille Fjerbundt. Sælhundene fanges i Net, som udsættes i Revner i Isen eller om Sommeren mellem de grundstøtte Isstykker.

Fiskene tage Tjuktjerne paa en almindelig Krog af Hvalrostand; paa de store Laguner saa man undertiden over halvhundrede Tjuktjer staa og fiske i en lang Række langs Stranden; hver hugger sig et Hul i Isen, hvorigjennem han sænker sin Snøre. Fiskekrogene ere udmærket flint forarbejdede, ofte med 3—4 Hager ligesom et Dræg. Tjuktjerne ere i det hele taget ret dygtige til at skære i Ben; under hele Vinteren strømede de saaledes til Skibet med alle mulige Dyr, udskaarne i Hvalrostand, undertiden meget vel efterlignede. Ogsaa af Træ udskære de Fugle, som de anvende til Flydere paa deres Net. Da Beboerne af den nærmeste Omegn havde solgt alt, hvad de kunde undvære, for at faa Brød om Bord, begyndte nogle af de mest opfindsomme at komme til Skibet med al Slags Legetøj, ligefra prægtig tatoverede Toppe indtil smaa Flitsbuer. End videre trak de alt Slags gammelt Skrammel frem, da de mærkede, at vi med Glæde betalte dem for det, som ingen

Værdi havde for dem; saaledes kom vi i Besiddelse af et gammelt Benpanser, et Minde fra den Tid, da deres krigerske Forfædre indgød alle Naboer Frygt. Det bestod af en Mængde sammensurrede Plader fra en til tre Tommer brede, omtrent fire Tommer lange og tre til fire Linjer tykke; det dækkede hele Brystet og Ryggen, i det Pladerne vare stillede til hinanden som Fiskeskjæl. De Pilespidser, man endnu ser af Ben, maa ogsaa betragtes som Levninger fra gammel Tid og bruges rimeligvis kun i Nødsfald, det vil sige, hvis Tjuktjerne i Øjeblikket have Mangel paa Jærn; men herimod ere de nu saa temmelig sikrede ved det allerede temmelig livlige Samkvem med mere civiliserede Handelsfolk. Der er heller ingen Tvivl om, at dette Samkvem vil blive endnu livligere i Fremtiden, og Civilisationen da vil faa fuldstændigt Indpas hos dette Folk, der Dag for Dag bliver mere modtagelig for den.

Om Skyernes, særlig om de øvre Skyers Hovedformer og Indflydelse paa Vejrliget i det vestlige Nordevropa,

af Philip Weilbach.

(Hermed Tavle V.)

Jeg har ikke saa mange Aar kunnet syse med Kunstværker, uden at jeg, især ved at se paa Fortidens og Nutidens Landskabsmalerier, har maattet have Opmærksomheden fæstet paa Himlen og de Skyformer, der viste sig paa den. Ligesom den og disse have været den „Model“, Kunstneren har haft for Øje ved sit Billede, saaledes maatte den ogsaa for mig være den „Natur“, hvormed jeg sammenlignede Kunstnerens Billede for at se, hvor tro han havde været i sin Gjengivelse. Ved at iagttage, hvorledes nogle Kunstnere kun søgte at naa en vis male-risk Virkning ved de Skyer, hvormed de udstyrede deres Himmel, medens andre tydelig nok, og blandt dem især Sømalerne, søgte at gjengive en virkelig set Himmel med de Skyformer, som den i et givet Øjeblik frembød, lededes min Tanke ganske naturlig hen paa, at Skyerne maatte kunne inddeles, og at de ved Hjælp af Navne maatte kunne karakteriseres saa meget, at Forstaaelsen af den skyede Himmels forskellige Ejendommeligheder lettere tilegnedes. Enkelte Skynavne høres vel jævnlig; men de bruges saa ubestemt, at de, uden Støtte i en bestemt Inddeling, ingen Vejledning give.

Den Interesse, Meteorologien i den nyere Tid har vakt, gav mig Haab om ad meteorologisk Vej at vinde et nøjere Kjendskab til Skyformerne, og da jeg fremsatte mit Ønske for Direktøren for Kjøbenhavns meteorologiske Institut, Kaptajn N. Hoffmeyer, fik jeg vel ikke nogen umiddelbar Oplysning, men den venskabeligste Vejledning til Studiet af Skyerne og Forstaaelsen af, at jeg ved deres Granskning, ogsaa i meteorologisk Henseende, kunde gjøre nogen Nytte.

Opmuntret ved den Støtte, som ydedes mig, tog jeg alvorlig fat paa dette Studium, hvortil jeg dog, trods de Henvisninger, Institutets Bibliothek kunde hjælpe mig til, saa at sige, selv maatte opdage de første Spor i de Tidsskrifters Dyb, hvori de havde fundet en til Dels for-glemte Grav. Imidlertid saa jeg snart, at jeg ikke kunde nøjes med at læse og se; men at jeg, hvis mine Studier skulde blive til Nytte for andre, selv maatte tegne, hvad jeg saa. Det lykkedes mig at finde en simpel og praktisk Fremgangsmaade, hvis Resultater til Dels fore-ligge i de hermed følgende lithografiske Gjengivelser i Farvetryk.